

Нормативно-правове забезпечення реструктуризації підприємств ОПК України

Гриненко Олексій Володимирович

В Україні функціонує чимала кількість оборонних підприємств, які вже не один рік потребують структурних змін з метою підвищення своєї конкурентоспроможності як на українському так і на світовому ринках. Проблема їх реструктуризації на порядку денному діяльності виконавчої влади.

Трансформація підприємств з метою створення нових виробничих технологій, завантаження виробничих потужностей, підвищення інвестиційної привабливості підприємства неможлива без зміни господарського укладу підприємства, його керуючих ланок та організаційних засад. Динамічний розвиток ринку озброєння та військової техніки потребує адекватних дій щодо пристосування можливостей підприємств до існуючих реалій та можливих перспектив. Для створення сприятливих умов реструктуризації підприємств потрібно зважено розробляти стратегію проведення зміни структури кожного підприємства, спираючись на існуючу нормативну базу, яка має чітко обмежувати повноваження структурозмінюючих органів та захищати інтереси держави за таких перетворень.

Більшість досліджень, присвячених реструктуризації підприємств, розглядають пов'язані з цим проблеми тільки в економічній площині, не приділяючи при цьому достатньої уваги

*• У статті розглянуто питання **врегульованості** нормативно-правовими актами норм щодо проведення реструктуризації підприємств ОПК України. Аналізується стан українського та іноземного законодавства.*

Ключові слова: реструктуризація, законодавство, оборонні підприємства.

• В статье рассматриваются вопросы регулирования нормативно-правовыми актами норм, обеспечивающих реструктуризацию предприятий ОПК Украины. Анализируется состояние украинского и зарубежного законодательства.

Ключевые слова: реструктуризация, законодательство, оборонные предприятия.

• In the article are examined questions of regulation by the normative-lawful reports of the standards of the ensuring restructuring enterprises which they relate to the defense- industrial complex of the Ukraine. The state of Ukrainian and foreign legislation is analyzed.

Key words: restructuring, legislation, defense enterprises.

нормативно-правовому забезпеченню реалізації заходів з реорганізації підприємств, установ та організацій. Також слід відзначити, що такі матеріали досліджуються на рівні дисертаційних робіт, наприклад П. Я. Добриніна [1], який розглядає шляхи реструктуризації підприємств на рівні свого регіону. На загальнонаціональному рівні питанням реструктуризації приділяли увагу С. О. Нікітін та О. С. Сухарев [2], які висвітлили концептуальні варіанти реструктуризації оборонних підприємств Російської Федерації.

Окремо слід зазначити, що питаннями реорганізації оборонних підприємств займається лише обмежене коло спеціалістів, роботи яких здебільшого відкрито не публікуються. Також зауважимо, що використання світового досвіду щодо вирішення подібних проблем мало-

ефективне, оскільки, по-перше, інформація про проведення реструктуризації підприємств майже завжди залишається закритою, а по-друге, не існує єдиного вдалого рішення, яким можна було б скористатись. У рамках кожної країни потрібно розробляти властиві лише їй нормативні акти, які б скеровували дії підприємств, контролюючих органів та керуючих організацій при проведенні реструктуризації оборонних підприємств. Все це свідчить про актуальність проблеми, що розглядається у цій публікації, і є на сьогодні першочерговою в сфері оборонно-промислової політики України.

Існуюча нормативно-правова база та її недоліки

Підґрунтям для проведення реструктуризації підприємств є нормативно-правова база держави. Існуючі в Україні нормативно-правові акти не виокремлюють регулювання реструктуризації оборонних підприємств від реструктуризації будь-якого іншого типу підприємств.

На сьогодні одночасно існують, доповнюючи один одного, такі нормативно-правові документи у сфері реструктуризації підприємств: «Положення про реструктуризацію підприємств», затверджене Наказом Фонду державного майна України від 12.04.2002 р. № 667, зареєстроване Міністерством юстиції України 7 травня 2002 р. № 414/6702 (далі - Положення), Методичні вказівки щодо проведення реструктуризації державних підприємств, затверджені наказом Міністерством економіки України від 23.01.98 р. № 9, зареєстровані Міністерством юстиції України 23.03.98 р. № 187/2627 (далі - Методичні вказівки), Наказ Фонду державного майна України «Про затвердження Типового плану реструктуризації та досудової санації господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка становить більше ніж 50 відсотків» від 17.11.2004 р. № 2502 (Далі - Наказ).

Основним нормотворчим документом у сфері реструктуризації підприємств є «Положення про реструктуризацію підприємств». Єдиною інформацією в цьому Положенні щодо підприємств оборонно-промислового комплексу є посилання на необхідність погодження з

Кабінетом Міністрів України при прийнятті рішення про їхню реструктуризацію.

Відповідно до цього Положення реструктуризація підприємства - це «здійснення комплексу організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на підвищення інвестиційної привабливості об'єкта приватизації, збільшення обсягів випуску конкурентоспроможної продукції, підвищення ефективності виробництва» [3].

Реструктуризація підприємства в своїй практичній частині здійснюється з урахуванням Методичних вказівок, де передбачені поетапні дії керуючих органів.

Наказом Фонду державного майна України № 2502 від 2004 року встановлено план проведення реструктуризації господарських товариств, державна частка в яких складає понад 50 відсотків.

Розроблений план заходів з реструктуризації має включати такі положення: план заходів з реструктуризації товариства, окремий перелік майна, яке увійшло до статутного фонду товариства або підлягає списанню, продажу, консервації, переданню в оренду, комунальну власність; перелік майна товариства, яке увійшло до статутного фонду або підлягає передачі до статутних фондів новостворюваних юридичних осіб; бізнес-плани новостворюваних юридичних осіб; розподільчі баланси (у разі проведення реорганізації товариства) за останній звітний період.

Законодавством передбачено, що проект реструктуризації підприємства перед поданням його на затвердження погоджується з галузевим міністерством, іншими центральними органами виконавчої влади, місцевим органом виконавчої влади, а також у разі потреби, яка визначається комісією, з іншими негалузевими органами виконавчої влади. Проект також має бути розглянутий наглядовою радою та/або органом, що представляє інтереси трудового колективу підприємства (профспілковим комітетом чи радою трудового колективу). Таким чином, виходячи з зазначеної процедури, існує ймовірність того, що відомості стосовно підприємств ОПК, які мають рівень «державної таємниці», можуть бути розголошені в процесі такого узгодження.

О.В. Гриненко

Якщо на підприємстві є потужності для виробництва продукції оборонного призначення, то чинним законодавством не передбачено, в який спосіб потрібно передавати ці потужності. *Така недосконалість законодавства може призвести до переходу таких виробничих потужностей до невідконтрольних державі структур, з можливістю подальшого використання цих потужностей не на користь держави.*

Обов'язковою частиною реструктуризації підприємства є аналіз його фінансово-господарської діяльності: ліквідність; платоспроможність (фінансова стійкість); ділова активність; рентабельність; собівартість та рентабельність основних видів продукції; визначення точки беззбитковості.

Однак для оборонних підприємств подібна інформація може містити таку, що належить до державної таємниці, тому потрібно чітко визначити організації, які можуть проводити такий аналіз фінансового стану з визначенням ступеня відповідальності цього органу за нерозголошення відомостей.

Як вже зазначалось, рішення про реструктуризацію підприємства затверджується наказом ФДМУ. Рішення ж про реструктуризацію підприємств, які мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави, приймається за погодженням з Кабінетом Міністрів України.

Передбачений шлях проведення реструктуризації підприємств не враховує особливості підприємств оборонно-промислового комплексу. Наприклад, при затвердженні Фондом державного майна України плану реструктуризації підприємства не зазначено вимоги з дотримання (забезпечення) державної таємниці.

Порядок реструктуризації підприємств передбачає такі дії:

- прийняття рішення про реструктуризацію підприємства;
- створення комісії з реструктуризації підприємства;
- розроблення та впровадження проекту реструктуризації підприємства.

Ініціаторами прийняття рішення про

реструктуризацію можуть бути:

- а) стосовно підприємств, які мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави, - орган виконавчої влади, до сфери управління якого належало підприємство до прийняття рішення про реструктуризацію, або комісія з приватизації цього підприємства;
- б) стосовно державного ВАТ - засновники товариств (міністерства, інші органи виконавчої влади, державний орган з приватизації (ДОП) або правління товариства за погодженням з наглядовою радою; уповноважена особа, яка виконує функції з управління державними корпоративними правами;
- в) стосовно ВАТ, які мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави, - правління товариства за погодженням з наглядовою радою; уповноважена особа, яка виконує функції з управління державними корпоративними правами.

У процесі розгляду рішення про реструктуризацію, поданого ініціатором до ФДМУ, проводиться аналіз фінансового стану підприємства відповідно до Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації (спільний наказ Міністерства фінансів України та Фонду державного майна України від 26.01.2001 р. № 49/121, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 08.02.2001 р. № 121/5312); аналіз стану підприємства та підготовка висновків про доцільність проведення його реструктуризації; підготовка, подання до Кабінету Міністрів України матеріалів для погодження прийняття ФДМУ рішення про реструктуризацію підприємств, які мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави; підготовка та подання керівництву ФДМУ на затвердження проекту наказу щодо рішення про реструктуризацію підприємства.

Якщо прийнято рішення про проведення приватизації підприємства, то підготовка висновків про доцільність проведення реструктуризації державного підприємства проводиться за результатами розгляду пропозицій комісії з приватизації.

До комісії з приватизації майна державного підприємства ініціатором подаються пропозиції щодо змісту заходів з реструктуризації. Комісія з приватизації підприємства протягом п'ятнадцяти днів розглядає пропозиції щодо змісту заходів з реструктуризації, готує та подає до ФДМУ висновки стосовно доцільності реструктуризації державного підприємства.

Слід зазначити, що неприйнятною для підприємств оборонно-промислового комплексу є можливість ФДМУ, за власною ініціативою або за поданням іншого ДОП, прийняти рішення про реструктуризацію ВАТ, спроби продажу акцій якого на конкурентних засадах були безрезультатними (п. 2.7. Положення). *Адже таким чином такі підприємства можуть бути передані за заниженою вартістю до безвідповідальних покупців, які вже не будуть опікуватись інтересами національної безпеки держави.*

Накази щодо прийняття рішення про реструктуризацію підприємств, які мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави, підписуються Головою ФДМУ. Хоча, як зазначалося раніше, рішення про проведення реструктуризації приймається за погодженням Кабінету Міністрів України, тому є сенс, щоб і наказ щодо реструктуризації підприємства підписувався керівником Міністерства, у підпорядкуванні якого знаходиться підприємство, що реструктуризується. Таким чином, доцільно включити до п. 2.8. Положення (в якому зазначаються особи, які підписують наказ щодо реструктуризації підприємства) норми, що містяться у п. 1.1 (частина, в якій визначається, що рішення про реструктуризацію підприємств, які мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави, приймається за погодженням з Кабінетом Міністрів України).

Згідно з Положенням Проект реструктуризації підприємства має містити такі розділи:

а) загальні положення: аналіз фінансового стану підприємства; аналіз організаційної структури підприємства; аналіз ринків збуту товарів (робіт, послуг); заходи з реструктуризації підприємства; прогноз соціально-економічних

наслідків реструктуризації;

б) розділ з реорганізації ВАТ, який повинен містити обґрунтування доцільності її проведення та відповідний бізнес-план;

в) додатки: план заходів з реструктуризації підприємства; переліки майна підприємства, яке підлягає: списанню, продажу, консервації, передачі в оренду, комунальну власність; переліки майна підприємства, на базі якого доцільно створити у процесі реструктуризації нові юридичні особи (господарські товариства та дочірні підприємства), філії, представництва; бізнес-плани створення нових юридичних осіб.

Також необхідно відзначити, що рішення про припинення процесу реструктуризації приймається ДОП: на основі звіту голови правління ВАТ, погодженого наглядовою радою, або керівника державного підприємства про виконання заходів з реструктуризації, передбачених Проектом реструктуризації, а також у разі закінчення терміну виконання заходів, визначених Проектом реструктуризації, за поданням Комісії з реструктуризації, чи прийняття рішення про санацію або ліквідацію підприємства в процесі провадження справи про банкрутство; або продажу пакета акцій, якщо після продажу у власності держави залишається пакет, менший 25 відсотків статутного фонду ВАТ.

Фінансування заходів з реструктуризації підприємства може здійснюватися за рахунок підприємства, щодо якого прийнято рішення про реструктуризацію, інвесторів чи видатків на фінансування приватизації, передбачених законодавством.

Як консультативний орган з питань реструктуризації в Україні був створений Український центр реструктуризації підприємств та розвитку приватного сектору (надалі - Центр) - неприбуткова організація, яка утворена Постановою КМУ від 03.11.98 р. № 1736. Основними завданнями Центру є:

- організаційне забезпечення реалізації проектів реструктуризації підприємств та розвитку приватного сектору;
- розроблення та здійснення проектів фінансового

О.В. Гриненко

оздоровлення і реструктуризації підприємств, залучення іноземних та вітчизняних партнерів до виконання цих програм;

- проведення навчання вітчизняних консультантів та працівників підприємств з питань реструктуризації та розвитку приватного сектору [4].

Однак цей Центр не займається питаннями реструктуризації оборонних підприємств. Потрібно зазначити, що *доцільним є нормативне закріплення положення про діяльність цього Центру в частині використання його ресурсів при реструктуризації оборонних підприємств*. З одного боку, це сприяло б застосуванню ресурсів та потенціалу Центру, а з іншого - створює можливість доступу до інформації, яка може мати ознаки державної таємниці, що не є бажаним. Застосування ресурсів Центру має бути нормативно закріпленим.

У Російській Федерації створено деякою мірою аналогічну структуру - Раду з реструктуризації та конверсії підприємств оборонної промисловості - з метою стабілізації і розвитку науково-технічного та виробничого потенціалу оборонних підприємств, координації їхньої реструктуризації та конверсії з федеральними органами виконавчої влади та керівництвом підприємств [5]. Рада має переважно дорадчі повноваження, однак *досвід роботи саме з оборонними підприємствами може мати більш суттєве значення, аніж владні повноваження, не підкріплені необхідними знаннями*.

Для України створення такої Ради можливе тільки за умов поділу підприємств оборонної сфери за регіональним принципом. Створення подібних Рад було б альтернативою Центру з реструктуризації, а підпорядкування їх Раді національної безпеки і оборони України сприяло б створенню більш пристосованого до нинішнього стану оборонно-промислового комплексу.

Як вже зазначалось, метою проведення реструктуризації є створення суб'єктів підприємницької діяльності, здатних ефективно функціонувати в умовах становлення ринкової економіки та виробляти конкурентоспроможну продукцію, яка відповідала б вимогам товарних ринків.

Економічний стан підприємства має визначатись на підставі аналізу фінансово-господарських показників діяльності підприємства, зроблених оцінок потенціальних можливостей виробництва та становищанатоварнихринкахза попередній рік. Для цього використовуються такі матеріали (за звітний період): аналіз фінансового стану підприємства; показники оцінки конкурентоспроможності видів продукції, що виробляється (робіт, послуг); рівень виробничого та науково-технічного потенціалу, а також прогресивності технологічних процесів; стан коопераційних зв'язків та збуту продукції; наявність кадрового забезпечення підприємства; структура заробітної плати; рівень соціальної інфраструктури підприємства; наявність незавершеного будівництва; оцінка впливу виробничої діяльності підприємства на екологічну ситуацію та зайнятість у регіоні. Аналіз фінансового стану підприємства проводиться на основі даних бухгалтерського звіту (в обсязі форм річного та квартального), статистичних та аналітичних даних. При цьому важливими показниками є абсолютна ліквідність на початок і кінець звітної періоду та платоспроможність. Розрахунки коефіцієнтів ліквідності та платоспроможності викладено в Положенні про порядок проведення санації державних підприємств, яке затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 08.02.94 р. № 67 [6].

Важливе значення має оцінка технічного рівня та якості продукції, яка виробляється на підприємстві, й відповідність її вимогам товарного ринку. При цьому аналізуються стан реалізації продукції, ціни, основні споживачі та конкуренти. У результаті аналізу необхідно зробити висновки щодо конкурентоспроможності продукції.

За результатами аналізу робоча група приймає рішення стосовно ліквідації підприємства через здійснення процедури банкрутства або реструктуризації.

Проект реструктуризації будь-якого підприємства має визначати:

- економічне обґрунтування необхідності проведення реструктуризації;
- форми і методи реструктуризації;

- шляхи вирішення фінансових, соціальних та інших питань, пов'язаних із реструктуризацією;
- затрати на проведення реструктуризації і джерела фінансування;
- конкретні заходи, спрямовані на реалізацію проекту.

Реструктуризацію підприємств можуть забезпечити оптимально підібрані організаційно-економічні заходи: заміна керівництва підприємства; часткова або повна приватизація; часткове закриття; проведення процедури банкрутства; поділ великих підприємств на частини; відокремлення від підприємств непрофільних структурних підрозділів; перетворення державного підприємства на казенне підприємство або спецвиробництво; звільнення підприємств від об'єктів соцкультпобуту; продаж (або надання в оренду) частини основних фондів підприємства; конверсія, диверсифікація; поліпшення якості товарів (робіт, послуг), що випускаються; підвищення ефективності маркетингу; зменшення витрат на виробництво; впровадження нових прогресивних форм і методів управління; скорочення чисельності зайнятих на підприємстві із забезпеченням соціальних пільг при звільненні; тимчасове призупинення капітального будівництва та продаж об'єктів незавершеного будівництва; продаж зайвого устаткування, матеріалів і складованих готових виробів тощо; відстрочка або списання боргів; пошук інвестицій та інвесторів; залучення кредитів.

Ці заходи можуть здійснюватися комплексно або окремо залежно від визначених форм реструктуризації.

Обов'язковою умовою при виборі конкретного заходу є наявність техніко-економічного обґрунтування доцільності його здійснення.

У разі проведення реструктуризації підприємства шляхом його поділу розробляється бізнес-план нового підприємства. При цьому потрібно керуватись Постановою Кабінету Міністрів України «Про порядок надання фінансової підтримки підприємствам» від 19.09.94 р. № 645.

Слід зауважити, що для оборонних підприємств такий шлях реструктуризації є найменш бажаним. Тому є доцільним включити до п.4.4 Методичних вказівок [7] зауваження щодо реструктуризації шляхом поділу оборонного підприємства з метою збереження існуючих на підприємстві оборонних технологій.

За перетворення державного підприємства на казенне необхідно враховувати, що такі підприємства створюються з державних підприємств, які відповідно до законодавства України не підлягають приватизації у зв'язку з їх загальнодержавним значенням. Рішення про перетворення державного підприємства на казенне приймається Кабінетом Міністрів України. Цей шлях є більш прийнятним для оборонних підприємств, оскільки він дозволяє зберігати державний контроль над підприємством, проте потребує відповідного фінансового забезпечення з боку держави.

При проведенні реструктуризації шляхом реорганізації державного підприємства і перетворення його структурних підрозділів на самостійні підприємства необхідно визначити, що: підрозділ є технологічно відособленим; підрозділ є частиною цілісного майнового комплексу; підрозділи підприємства самостійно виробляють товари; підрозділи займаються діяльністю, яка не є профільною для даного підприємства; підприємство посідає монопольне становище на ринку.

Аналіз умов функціонування структурних підрозділів у складі підприємства надасть змогу визначити форми і методи його реорганізації при збереженні підрозділів, які беруть участь у забезпеченні найважливіших державних і суспільних потреб.

При перетворенні структурних підрозділів (одиниць) на самостійні підприємства робоча група готує роздільні баланси нових підприємств (юридичних осіб), розробляє їхні статuti і рекомендує кандидатури керівників цих підприємств. Крім того, обов'язково підлягають опрацюванню і оформленню у вигляді пропозиції питання: закриття окремих виробництв; консервації оборонних потужностей, а не повну ліквідацію, як це відбувається

О.В. Гриненко

на українських підприємствах; забезпечення необхідного рівня мобілізаційної готовності (з метою відтворення оборонних технологій у разі виникнення загрози безпеці держави).

Проект реструктуризації після розробки робочою групою подається на розгляд галузевої комісії, яка приймає відповідне рішення. Однак законодавством не встановлено чітких шляхів створення таких галузевих комісій, не вказано порядок прийняття рішень та не визначено рівень відповідальності членів комісії. Проект реструктуризації як оборонних, так й інших підприємств має вирішувати питання формування ефективної структури виробництва шляхом обмеження розвитку сировинних та напівфабрикатних виробництв, зростання частки виробництв, які мають закінчений технологічний цикл і поліпшують використання природно-ресурсного потенціалу; науково-технічного оновлення виробництва, впровадження нових, більш ефективних ресурсощадних і екологічно безпечних технологій, підвищення якості та технологічного рівня продукції, освоєння нових конкурентноспроможних на зовнішньому ринку її видів; розвитку виробництва для задоволення потреб міжгалузевої та галузевої кооперації з метою підвищення збалансованості економіки і зниження зовнішньоекономічної залежності України.

Висновки. Таким чином, чинне законодавство України у сфері реструктуризації підприємств потребує доопрацювання в питаннях забезпечення повного державного контролю за перетворення підприємства, що має на своєму балансі оборонні технології. Це може бути реалізоване шляхом внесення змін до п 2.8. Положення щодо необхідності візування Наказу Голови Фонду державного майна України про проведення реструктуризації на підприємстві керівником Міністерства, якому воно підпорядковане.

Обов'язковою частиною реструктуризації підприємства є аналіз його фінансово-господарської діяльності. Оскільки для оборонних підприємств подібна інформація може містити ознаки державної таємниці, потрібно детально

вказувати організації, які будуть проводити такий аналіз, з визначенням ступеня відповідальності цього органу.

В Україні для підвищення контролю з боку держави над процесом проведення реструктуризації оборонних підприємств, а також залучення спеціалістів, які б мали знання саме у сфері реструктуризації таких підприємств та допомагали б державі накопичувати такий досвід, має сенс створення Ради з контролю за реструктуризацією оборонних підприємств різних регіонів. Такі Ради доцільно підпорядкувати Раді національної безпеки і оборони України, що сприяло б більш ґрунтовному контролю за підприємствами оборонно-промислового комплексу.

Також доцільно включити до п. 4.4 Методичних вказівок щодо проведення реструктуризації державних підприємств зауваження стосовно можливостей застосування поділу оборонних підприємств на декілька відокремлених структур. З метою збереження існуючих на підприємстві оборонних технологій доцільно обмежити застосування частини першої п. 4.4. та запропонувати для оборонних підприємств застосовувати зміну їх господарської форми від державної до казенної. У разі неможливості проведення для даного підприємства саме таких перетворень передбачити обов'язкову присутність держави у новоутворюваному підприємстві, до якого відходить оборонна технологія, в розмірі блокуючого пакету.

Список використаних джерел

1. *Добрынин П. Я.* Организационно-методические основы реструктуризации оборонного предприятия : Дис. ... канд. экон. наук. - Новосибирск, 2003.
2. *Никитин С. А., Сухарев О. С.* Концептуальные варианты реструктуризации предприятий оборонной промышленности России // *Техника, экономика, промышленная политика* - М., 2000. - С. 81-97.
3. *Положення* про порядок реструктуризації підприємств: Затверджено Наказом Фонду державного майна України № 667 від 12.04.2002 р.

- // Офіційний вісник України. - 2002. - № 19. - С. 37, ст. 967.
4. *Про Український центр реструктуризації підприємств та розвитку приватного сектору:* Постанова Кабінету міністрів України № 1736 від 03.11.1998 р. // Офіційний вісник України. - 1998. - № 44. - С. 20.
 5. *Распоряжение* Правительства г. Москва «Об образовании Совета по реструктуризации и конверсии предприятий оборонной промышленности, расположенных в городе Москве» №389-РП от 09 апреля 1998 г. - www.mos.ru/cgi-bin/pbl_web?vid=2&osn_id=0&id_rub=2022&news_unom=4227
 6. *Про затвердження Порядку проведення досудової санації державних підприємств:* Постанова Кабінету міністрів України № 515 від 17.03.2000 р. // Офіційний вісник України. - 2000. - № 12. - С. 98, ст. 467.
 7. *Методичні вказівки щодо проведення реструктуризації державних підприємств:* Затверджено Наказом Міністерства економіки України № 9 від 23.01.1998 р. // Офіційний вісник України. - 1998. - № 12. - С. 226.
 8. *Типовий план реструктуризації та досудової санації господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка становить більше ніж 50 відсотків:* Затверджено Наказом Фонду державного майна України № 2502 від 17.11.2004 р. // Офіційний вісник України. - 2005. - № 51. - С. 257, ст. 3392.